

Кубарєва Ольга Володимирівна, старший викладач кафедри кримінального процесу Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ЗДІЙСНЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ФОРМІ ПРИВАТНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ

Комплексний підхід до сучасного кримінального процесуального законодавства передбачає не тільки детальний аналіз теоретичних засад, а й дослідження низки практичних проблем. У цьому контексті актуальності набирає питання, що стосується досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження у формі приватного обвинувачення, оскільки їх регламентування в чинному КПК України істотно змінено, що спричинило чимало суперечностей в наукових колах. Не вдаючись у дискусії, лише зазначимо, що проблематика, пов'язана з визначенням поняття та сутності приватного обвинувачення, його ролі в розслідуванні кримінальних правопорушень, є однією з ключових у сучасних юридичних дослідженнях. Основні концептуальні положення в цій сфері викладено в працях таких українських учених, як І. В. Гловюк, О. В. Єні, В. Т. Маляренко, В. Т. Нор, С. І. Перепелиця, М. І. Смирнов, Л. Д. Удалова, В. П. Шибіко, О. Г. Яновська та ін.

У спеціальній літературі акцентують увагу, здебільшого, на тому, що законодавче регулювання зазначеного інституту має охоплювати два напрями:

– здійснення досудового розслідування та судового розгляду щодо окремо визначеного переліку кримінальних правопорушень, віднесених до категорії приватного обвинувачення;

– здійснення судового розгляду кримінальних проваджень, які набули статусу приватного обвинувачення вже в суді внаслідок попередньої відмови прокурора від підтримання державного обвинувачення за умови згоди потерпілого надалі підтримувати обвинувачення самостійно [1, с. 135].

Якщо розглядати перший напрям, відмітною рисою кримінального провадження у формі приватного обвинувачення є те, що воно може бути розпочате слідчим, прокурором лише на підставі заяви потерпілого, проти прав, свобод і законних інтересів якого вчинено кримінальне правопорушення, потерпілий має право підтримувати обвинувачення, і відмова потерпілого, а у випадках, передбачених КПК України, його представника від обвинувачення є безумовною підставою для закриття кримінального провадження у формі приватного обвинувачення.

На думку практиків, законодавець, визнавши злочини такими, що не становлять значної суспільної небезпеки, має наділити потерпілого правом підтримання обвинувачення в судовому засіданні без проведення досудового розслідування. Чинний КПК України не передбачає процедури передання матеріалів кримінального провадження до суду без проведення досудового розслідування. Те, що слідчий залишається повноцінним суб'єктом доказування у цих справах, суперечить ідеї приватного обвинувачення. Робота слідчого спрямована, передусім, на збирання доказів щодо підозри особи в учиненні кримінального правопорушення, ніж на відновлення прав потерпілого. Здебільшого слідчі допитують як свідків осіб, на яких вказують потерпілі як на тих, хто вчинив правопорушення. У зв'язку із цим строк розслідування може затягуватися на невизначений термін. Якщо слідчий не знайде підстав для повідомлення про підозру, то потерпілий навіть не зможе заявити цивільний позов у кримінальному провадженні. Однак тривалі строки такого розслідування ідею приватного обвинувачення позбавляють сенсу, перетворюють таке розслідування на «покарання» для потерпілого [2]. У контексті викладеного питання С. І. Перепелиця зазначав, що у провадженні у формі приватного обвинувачення реалізовано виключно матеріальний аспект, а його процесуальну форму цілком проігноровано [3, с. 184].

Водночас вивчення слідчої та судової практики свідчить про наявність окремих випадків неправильного застосування закону. Зокрема, за змістом п. 3 ч. 1 ст. 477 КПК України кримінальним провадженням у формі приватного обвинувачення є провадження щодо визначених у цій нормі кримінальних правопорушень, якщо вони вчинені чоловіком (дружиною) потерпілого, іншим близьким родичем або членом сім'ї потерпілого, або якщо вони вчинені особою, яка щодо потерпілого була найманим працівником і завдала шкоду виключно власності потерпілого. Тому з відсутністю ознак родинного зв'язку чи факту трудових відносин кримінальне провадження щодо злочинів, перелічених у п. 2–3 ч. 1 ст. 477 КПК України, здійснюється за загальними правилами проведення досудового розслідування. Однак у матеріалах кримінальних проваджень іноді не враховують, що потерпілий є близьким родичем обвинуваченого або він працював у потерпілого найманим працівником. Крім того, у рішеннях суду немає посилання на документи, які підтверджують родинний зв'язок суб'єктів кримінального провадження [4].

З огляду на викладене, інститут приватного обвинувачення в сучасних умовах потребує вдосконалення щодо забезпечення потерпілого реальним механізмом вирішення кримінально-правових конфліктів. Водночас слід констатувати, що ці новели недостатньо висвітлені у спеціальній літературі, тому постає необхідність ґрунтовного їх дослідження та наповнення не тільки в теоретичній, а й у практичній площинах.

Список використаних джерел

1. Єні О. В. Деякі аспекти кримінального провадження у формі приватного обвинувачення / О. В. Єні // Форум права. – 2013. – № 2. – С. 134–139.
2. Стеценко Ю. В. Приватне обвинувачення: рух уперед чи тупцювання [Електронний ресурс] / Ю. В. Стеценко. – Режим доступу: <http://www.advokat-stetsenko.com/privatne-obvinuvachennya.html>. – Назва з екрана.
3. Перепелиця С. І. Правова природа кримінального провадження у формі приватного обвинувачення та її регламентація за новим Кримінальним процесуальним кодексом України / С. І. Перепелиця // Право і безпека. – 2012. – № 4 (46). – С. 180–185.
4. Узагальнення практики судового розгляду кримінальних проваджень у першій та апеляційній інстанціях відповідно до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року № 4652-VI, який набрав чинності 20 листопада 2012 року [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://kra.court.gov.ua/sud1190/150/1562>. – Назва з екрана.